

Наше Слowo

УКРАЇНСЬКИЙ
ТИЖНЕВИК
TYGODNIK
UKRAIŃSKI
UKRAINIAN
WEEKLY

Рік Lxviii № 42 (3453) Варшава, 22 жовтня 2023 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Антиукраїнська активістка постала перед судом. с. 8

XXII Міжнародні концерти церковної музики. с. 2

«Українські барви прикордоння у Браневі». с. 12

ISSN 027-8254

Фото з pixabay.com

Григорій СПОДАРИК

Фото автора статті

XXII Міжнародні концерти церковної музики

У Гіжицьку та навколишніх місцевостях 7–8 жовтня відбулися XXII Міжнародні концерти церковної музики, які організував Мазурський відділ Об'єднання українців у Польщі (ОУП) та греко-католицька парафія Пресвятої Тройці в Гіжицьку. Захід проходив під почесним патронатом владика Аркадія Трохановського, єпископа Ольштинсько-Гданської єпархії УГКЦ.

Владика Аркадій очолив екуменічну молитву, виголошену в гіжицькій церкві за тих, хто віддав життя за вільну Україну у війні з російськими окупантами. У проповіді духовний підкреслив, що світ без Бога є світом без цінностей та з фальшивим підходом до іншої людини, у якому не може бути миру. Владика зауважив також, що «руській мір» не має нічого спільного з божим духом і є фальшивою ідеологією. «Він певною мірою є державою без кордонів і ділом без душі, яке зібрало всяке зло, що розлилося по світі й вимагає від інших підкоритися», – підкреслив єпископ. Говорячи про значення концертів, він навів слова поета Василя Стуса, який в одному з листів писав, що музика є символом здатності людини до самоперевершення і свідченням існування прекрасного у світі. «Наш народ зазнає болю й страждань, але ніхто не має права забрати в нас надії на кращий світ. Музика та церковний спів відкривають нам простір, у якому видно багатство нашої культури. Нам треба пишатися цим, бо наша культура дуже глибока за своїм змістом. Вона шанує і своє, і чуже», – зазначив ієрарх. Він також закликав людей розвивати свої таланти на божу славу й на користь свого народу. Владика підкреслив, що кожного запрошено до молитви за українських воїнів і Україну та попросив ніколи не втомлюватися це робити.

Молитву за полеглих захисників України очолив владика Аркадій Трохановський

Церква Пресвятої Тройці у Гіжицьку

Концерти розпочалися у суботу в греко-католицьких храмах Венгожева й Гіжицька. У неділю хори співали у церквах у Видмінах, Банях-Мазурських, Круклянках та римо-католицькому храмі у Вількасах. Недільний гала-концерт відбувся у євангелицькому храмі в Гіжицьку. Від імені організаторів, зокрема представників місцевої та регіональної влади, присутніх привітав голова Мазурського відділу ОУП Іван Пік. Після слів привітання він попросив усіх учасників хвилиною мовчання вшанувати жертв війни в Україні й нагадав, що під час концертів триватиме збірка добровільних пожертв на потреби українських воїнів.

Свою хорову майстерність перед публікою презентували артисти з України, а саме: Дубна, Рівного, Ратного, Клевани, скрипалька із Запоріжжя – і з Польщі – Гданська, Гіжицька та Ольштина. Серед виконавців був хор конкattedри Української греко-католицької церкви в Гданську. У їхньому виконанні прозвучали твори «Іже Херувими», «Ірмос на введення у Храм Пресвятої Богородиці» та «Отче наш». Керівник хору Орест Михалик зауважив, що гіжицький захід є одним із найбільших серед тих, у яких гданські хористи, до котрого входять представники меншини та громадяни України, досі брали участь. Суть таких заходів, за його словами, полягає в молитві та показі краси українського співу й обряду. Він високо оцінив майстерність виконавців з України. «У них суперрівень і просто високий клас. Тут я вперше почув твір „Достойно є“ Лесі Дичко, який дуже складний і мене просто зачарував. Хори з України напевно для нас завжди будуть великим натхненням і визначатимуть творчу мету, до якої

Скрипалька Оксана Білопольська з Запоріжжя

нам слід іти», – зауважив Орест Михалик. Він також радіє великій кількості слухачів, яку зібрав гіжицький гала-концерт. Це, на його думку, доводить, що український хоровий спів користується популярністю.

У концерті брав участь і хор духовної музики «Центру культури та дозвілля» Клеванської селищної ради. Його керівниця та диригентка Марія Адамчук підкреслила, що своїми творами музиканти хочуть подякувати всім у Польщі за велику й безмежну підтримку, що звідси потрапляє в Україну. За її словами, мабуть, Україні ніхто не допомагає так, як польський народ. «Заспівати „Бог разом з вами“ і відчути тепло ваших сердець – це для нас велика радість. Я дуже вдячна організаторам та всім глядачам за їхні оплески, розуміння, тепло й велику енергетику. Якщо ми своїм співом заповнили хоча б п'ять сердець, то для нас це велика радість», – розповіла Марія Адамчук.

У промовах офіційних гостей також було наголошено на красі церковного співу й екуменічному характері гіжицьких концертів. Усі висловили сподівання, що наступний захід відбуватиметься в умовах миру, який прийде після перемоги України. «Ми знаємо, що нашим сусідам нині підпалили хату, і вони воюють за мир не лише для себе, але й усієї Європи та світу. Тому нашим обов'язком є допомога й солідарність», – сказав один із почесних гостей, бургомістр Гіжицька Войцех Іваш-

Хор конкatedри УГКЦ з Ґданська під диригуванням Ореста Михалика

Хор римо-католицької кatedри св. Якова з Ольштина

кевич. За таку позицію, матеріальну підтримку України, місцевого ОУП та організацію концертів представникам місцевого та регіонального самоврядування під час офіційної частини гала-концерту подякував Іван Пік. До друзів у Польщі зі словами вдячності звернувся мер міста Дубна Василь Антонюк. Наприкінці заходу виконавці та почесні гості отримали офіційні грамоти з підписами владики Аркадія Трохановського та організаторів. ●

Ансамбль «Елегія» з Клевані

Голова Мазурського відділу ОУП Іван Пік вручає почесним гостям подяки

Квитки на «JarmaRock FEST»

16 жовтня розпочався продаж першої партії квитків на цьогорічний Молодіжний ярмарок у Гданську «JarmaRock FEST».

«Не думайте довго і будьте готові, тому що наша програма цьогоріч вас приємно здивує, а всі ми знаємо, що квитки розходяться з шаленою швидкістю», – заохочують відвідати захід організатори «JarmaRock FEST».

У події, що пройде 17–18 листопада в Гданську, у клубі B90, візьме участь низка колективів із Польщі та України. У програмі – концерти таких виконавців: «Hylla» – електро-фолковий музичний гурт з Лігниць, «ELove» – поп-гурт, утворений музикантами з Гданська та Львова, «Ukrainian Art & Dance Company» – танцювальний ансамбль із Варшави, «Contra Bass» – дитячий роковий музичний гурт із Вінниці (Україна), «HarazD» – фолк-роковий гурт із Гданська, «PATSYKI Z FRANEKA» – колектив із Києва (Україна), що виконує музику в стилі етно й поп, «I331 Music» – інді-рок-формація з Варшави, «Vilni Wolne» – гурт камерної музики з Варшави, «zaZhyve» – поп-роковий музичний гурт із Кошаліна та інші музиканти, гурти та артисти.

Квитки можна придбати на сайті заходу (jarmarock-fest.com) та фейсбук-сторінці (JarmaRock FEST). Там теж розміщено детальну інформацію щодо програми фестивалю.

Дім для українських дітей у Кракові

Місто Краків придбало дім для українських дітей. Нова будівля стане домом для маленьких українців, які були позбавлені опіки батьків через війну в Україні. На сьогодні в новому будинку проживатиме 14 дітей з України та Польщі. Його офіційне відкриття відбулося 12 жовтня. Про це повідомлено на офіційній сторінці столиці Мало-польщі – krakow.pl.

«Цей заклад був створений як подарунок від сердець людей, для яких турбота про дітей є однією з найважливіших цінностей, незалежно від відстані», – сказав під час відкриття осередку Анджей Куліг, віцемер Кракова.

Придбати нерухомість вдалося завдяки допомозі благодійників із Польщі, Південної Кореї, Австрії, Нідерландів та інших країн. Новий заклад догляду та опіки для українських дітей розташований за адресою: ul. Moczydło 12.

Відзнака для дітяка ОУП із Перемишля

Нещодавно ми писали про благодійний концерт на підтримку України, що відбувся наприкінці вересня у Народному домі в Перемишлі. У ньому взяли участь, зокрема, генеральний консул України в Любліні Олег Куць та почесний консул України в Перемишлі Олександр Бачик.

У ході події Олег Куць висловив вдячність українській громаді Перемишля за підтримку України та надану гуманітарну допомогу, а також подякував польським друзям за готовність допомагати у важкий для України час:

«Ваша підтримка та гостинність – надзвичайно цінні для нас. Разом ми доводимо, що ніщо не може розлучити нас і разом ми сильні. Ми всі боремося за одне – за свободу та мир».

Під час концерту дипломат також нагородив Ігоря Горківа, голову Перемиського відділу ОУП, відзнакою Міністерства оборони України – медаллю «За сприяння Збройним силам України».

Як написано у витязі Міністра оборони України, Ігоря Горківа відзначено за «значний особистий вагомий внесок у розвиток польсько-українських відносин, за активну участь у наданні гуманітарної та військової допомоги для потреб Збройних сил України, консолідацію спільних зусиль у забезпеченні відсічі збройної агресії російської федерації в Україні».

Дякуючи за відзнаку, Ігор Горків наголосив, що ця медаль є нагородою для всіх українців Перемишля й сусідів-поляків за їхню працю та підтримку, яка триває від кільканадцяти місяців повномасштабної війни.

Під час концерту на сцені грали колективи з Перемишля та з різних куточків України. Зі сцени виступив також Іван Шумада, який возить допомогу в Україну, зокрема до місць неподалік першої лінії фронту. Житель Перемишля передав для Народного дому прапори декількох українських бригад ЗСУ, з якими зустрічався.

«Це прапор 72-ї механізованої бригади, з якою я зустрівся під Кураховим. Солдат, котрий дарував мені цей прапор, уже не живе», – говорив зі сльозами на очах перемишлянин.

Після концерту на всіх чекала виставка мистецьких робіт від художниці Ніни Данилейко.

Фото з архіву Народного дому (автор Адам Яремко)

Вернісаж картин художника з Мокрого

21 жовтня о 17:00 у Сяноці відбудеться відкриття виставки картин українського митця – Мирослава Гаврильця, мешканця села Мокре. Його роботи створені олійними фарбами. Це зображення напівреальних сюжетів із візій та снів автора. Проте картини не можна назвати повністю абстрактними, на них представлено

безліч українських мотивів. Це старі дерев'яні церкви, люди під час релігійних свят чи процесій. Серед робіт художника є картина, присвячена акції «Вісла». Додамо, що Мирослав Гаврилець співає в колективі «Сьпіванка» з Мокрого. Також він автором кількох новин про життя свого села, які ми поміщали в нашому тижневику.

Вернісаж робіт українця відбудеться в сяноцькому Домі культури «Пухатек» (Osiedlowy Dom Kultury Puchatek), вул. Траугутта 9 / ul. Traugutta 9.

Виставку буде відкрито для відвідувачів із 23 жовтня до 7 листопада.

Фото з фейсбук-сторінки Мирослава Гаврильця

15 років «Надії»

14 жовтня у Любіні (Нижньосілезьке воєводство) відбувся концерт із нагоди 15-річчя гурту «Надія» та прем'єра нового альбому цієї формації.

Гурт був заснований у 2008 році в Лешні-Горішньому. Лідером формації є Андрій Кайфаш. Музика колективу – це суміш музичних стилів, таких як рок, фолк, ска та реггі, а в піснях поєднано традиції багатьох слов'янських культур, які представляє кожен учасник гурту. Тексти пісень написано українською та польською мовами, а також лемківською говіркою. Суміш різних музичних стилів створює одне ціле. Гурт виступає у всій Польщі та за кордоном: у Канаді, Німеччині, Чехії та Україні. Не пропускає таких подій, як лемківські ватри у Ждині, Михалові, Лугах, фестиваль «JamaRock FEST» у Гданську та інші українські заходи.

Пісня «Як собі засьпівам» із другого альбому «КультураЛ» був на верхніх щаблях списку пісень Radio Plus. Інші радіостанції, як Radio Zet, Radio Szczecin, Radio Zachód, Radio Zielona Góra, Radio Wawa, а також TVP (Польське громадське телебачення) також помітили та популяризували діяльність колективу. Гурт «Надія» брав участь у програмі «Х-ФАКТОР», де 4 рази отримав від журі оцінку «так». Учасником «Надії» був співак і композитор Ігор Гербут, який зараз очолює гурт LemON.

XXIII Лемківський Єрусалим

7 жовтня в Горлицях відбувся вернісаж робіт у межах проєкту «Лемківський Єрусалим». Це вже 23-тя едіція арт-проєкту, яка цього року має назву «Плинний кордон».

Під час заходу, котрий проходив у формі зустрічі-презентації проєкту, виступили Йоанна Земанек – художниця, яка займається переважно малярством, Анна Бас – координаторка візуальних проєктів у Театрі ім. Юліуша Словацького в Кракові, Наталя Гладик – голова Культурного центру імені Б. І. Антонича в Горлицях та співавторка «Лемківського Єрусалиму». Модерував розмову Войцех Бонович.

«Лемківський Єрусалим» створив Богуслав Салай, колишній редактор «Лемківської сторінки» в «Нашому слові», а з'явився проєкт із нагоди Лемківської ватри в Ждині. Він мав об'єднати молодь лемківського мистецького кола, яка проживає не лише в Польщі. «Лемківський Єрусалим» – за визначенням організаторів – належить до багатовікової традиції лемків. Представляючи широкій аудиторії більш і менш відомих лемківських мит-

ців, проєкт має на меті залучити лемківську культуру та мистецтво в ширший соціальний контекст. Залучення художників молодого покоління дозволяє організаторам «Лемківського Єрусалиму» створити відкритий простір для діалогу між митцями різних національностей.

Усю дискусію, яка триває понад годину, можна переглянути на ютуб-каналі проєкту (ANTONYCZ I HAUPT. XXIII ŁEMKOWSKIE JERUZALEM PŁYNNA GRANICA – wernisaż).

Прибирання пластової оселі в Мриглодах

В останній день вересня члени української скаутської організації Пласт у Польщі зібралися, щоб перед зимою прибрати пластову оселю в Мриглодах-Любецьких (Люблінське воєводство). Пластуни заховали намети в металеві скрині до наступного заїзду, розчистили половину території від кущів і повалених дерев, облаштували приміщення, захистивши його від холоду та «непрошених гостей».

«Це надзвичайно велика робота, котру ми виконали за один день. Вона вдалася завдяки небайдужим людям, яким висловлюємо велику подяку. Дякуємо сім'ї Мричків із Перемишля, котрі задавали швидкий темп роботи, працюючи бензопилою, що не замовкала, та дуже смачно годували. Дякуємо пану Євгену Божику та Степану Павуку, які надали металеві скрині, щоб ми могли зберігати наші пластові намети», – пишуть на своїй сторінці пластуни.

У прибиранні взяли участь члени Пласту з Любліна, Ряшева, Варшави та інші особи, не пов'язані з організацією.

Навесні пластуни планують чергові роботи в оселі. Про інші події, що стосуються діяльності організації, можна прочитати на їхній фейсбук-сторінці (Пласт Польща - Płast Polska).

Нагадаємо, що Мриглоди – це присілок села Верхрата в гміні Горинець-Здруй. Уже багато років тут розташовано пластову оселю, куди до літнього табору приїжджають десятки українських дітей.

Фото з фейсбук-сторінки Пласт Польща

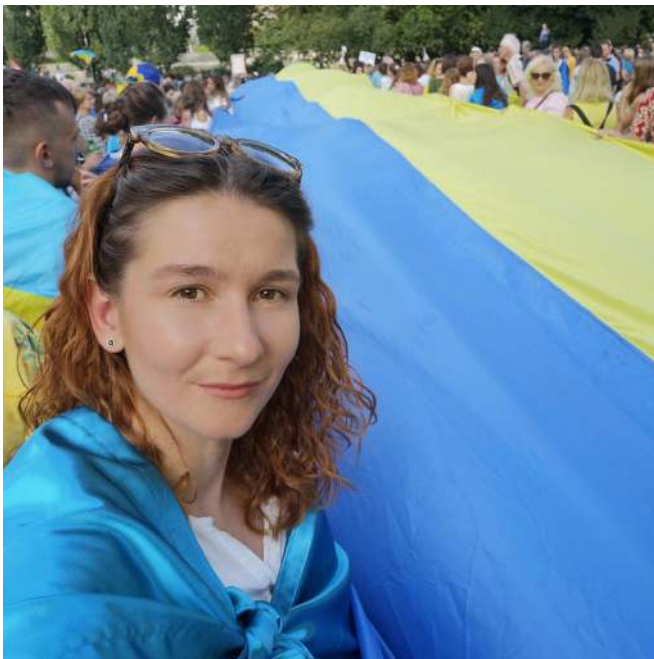
Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

Валерія ГУРЖИЙ

Фото з архіву героїні статті

«Я відчувала полярність – одні сусіди кидали в нас ракети, а інші теплі пледи»

Вікторія Кравчук з Вінниці, їй 35 років і вона разом зі своїм 8-річним сином після 24 лютого живе у Швейцарії. Каже, що інтегрувалася швидко, за рік, але вона – це «позитивний кейс». Жінка все одно хоче повернутися додому, лише не має перспективи та «точки повернення». Це продовження циклу розмов з біженками, що мусили покинути батьківщину після повномасштабного вторгнення росії в Україну.

– Де ви жили до великої війни та ким працювали?

– Я жила у Вінниці, де працювала у комунальному підприємстві «Інститут розвитку міста». За тиждень до війни їздила у Німеччину в межах одного з молодіжних проєктів «Ерасмус+», де була лідеркою української групи. Перші звістки, що почнеться війна, я почула саме там. Також я є волонтеркою проєкту Ukraïner. Засновник проєкту здогадувався, що може розпочатися війна, і за кілька тижнів до неї продумав логістику, як евакуювати всіх волонтерів проєкту у Львівську область. Я теж мала від нього попередній лист. Нас було 300 людей по всіх областях, однак на моє місто не було автомобіля, тому питання евакуації у перші тижні війни було дуже складним.

– Як ви виїжджали з України та як опинилися у Швейцарії?

– Ми приїхали сюди на самому початку великої війни. У мене був тут знайомий, і як тільки все почалося, написав

лист, що вони з друзями об'єдналися і хочуть допомогти своїм знайомим з України. За тиждень ми отримали другий лист, у якому вже було зазначено, коли і де саме вони будуть автобусом стояти на польському кордоні. Рішення я прийняла доволі швидко. Ми в родині вже обговорювали, як будемо діяти у випадку війни – супернадійних варіантів у нас не було, нашою початковою стратегією було рухатися у бік кордону з Молдовою.

Коли ж ми отримали запрошення, я почала дивитися варіанти, як можна дістатися кордону – а тоді ситуація на дорогах України була вкрай критичною. Я обдзвонювала всіх, була на телефоні дві доби і за цей час так і не знайшла жодного варіанта. Пам'ятаю, у мене був відчай і страх. Було так, що я виходжу зранку викинути сміття і розумію, що у моєму будинку майже нікого немає. Зустріла сусідку, а вона каже: «Віка, дивись, всі поїхали кудись, ми з тобою вдвох залишилися». І продовжує, що теж наступного дня їде в бік Румунії. Я кажу, що теж поїду, але в бік Польщі. Ми думали, може, вирушимо разом, але вона виїжджала зі своєю родиною, дітьми, сестрою і свекрухою, їхня машина була повна.

Через декілька днів з'явилася машина, і ми вирушили на кордон. Там стояли 5 годин у тіснєві. Було дуже холодно. Добре, що дитина була тепло вдягнута, а я розважала її цукерками та розповідями. За цей час на кордон приїхало вже багато поляків, і вони кидали в нас теплими пледами. Це була сильна полярність для мене – одні сусіди кидають у тебе ракети, а інші теплі пледи. Згодом ми три дні жили у польській родині, говорили всю ніч, та й досі спілкуємося. Це була коротка зустріч, але із сильним емоційним контактом. Потім ми вирушили до Швейцарії. Наші швейцарські друзі розселили всіх людей з автобусу у місцеві сім'ї. У них була добре продумана логістика.

– Ким зараз працюєте у Швейцарії та чим займаєтесь?

– В мене є багато волонтерських проєктів та коротких робочих. Наразі у мене немає тут довгострокового контракту і надійної роботи, але я в дуже активному пошуку. Я розсилаю багато резюме на різні напрямки і поки що це період відмов. Однак я через це не сильно переймаюся, тому що питання роботи у Швейцарії – доволі актуальне, багато людей шукає працю і цим цікавиться. Тут роботу шукають близько 6-8 місяців, і в середньому ти маєш отримати 100-200 відмов, тільки потім щось знайдеш. Я себе «сканую» – відправляла резюме на посаду, де треба влаштовувати музичні концерти. Я дуже сильно цього хотіла, це нова сфера для мене. За освітою я архітекторка, а останні 6 років працювала менеджеркою проєктів у сфері архітектури і урбаністики, але я відкрита до нової роботи у сфері культури, медіа та комунікацій, це мені подобається. Тому розсилаю резюме на дуже широкий спектр вакансій.

У Швейцарії дуже велика українська спільнота, українці вже створили декілька об'єднань. Одна з таких організацій, де я працюю волонтеркою, влаштовує культурні події і музичні концерти, в тому числі і українських виконавців. Також я активно вивчаю німецьку мову, відвідную інтенсивні курси по пів дня. Німецька мова важко дається, але я прикладаю багато зусиль. Також я «менеджерю» життя свого сина. На початку в нього було кілька шкіл – інтеграційна школа, швейцарська школа та українська школа, зараз у нього тільки швейцарська та українська. Також я організовую для нього спортивні заняття в гуртках, це важливо, адже у сина проблеми з хребтом.

Ми часто зустрічаємося з нашою спільнотою. Тут зараз українці почали сильно цінувати все українське – зустрічі, де готуються українські народні страви, співаються українські народні пісні. Також я люблю малювати, а тут з'явилася українка, яка організовує виставки українських художників, тому зараз напрацьовую матеріал, який хочу подати на наступну виставку. Також я є учасницею проєкту «ArtLink» – його створили у Швейцарії на початку війни. Це проєкт про підтримку українських митців, які зараз проживають у Швейцарії і в Україні.

– Бачила у вас у соціальних мережах пости про збір коштів на допомогу ЗСУ, як ви долучаєтесь до цього?

– Дійсно, я активна у соцмережах – щодня хтось з моїх френдів публікує якісь збори, дуже часто це знайомі, друзі. Донатити – це те, що ми всі можемо робити з-за кордону. Важливо долучатися фінансово, а ще це емоційно приємно – це зв'язок з Україною. І цей зв'язок дуже потрібен, коли ти перебуваєш за кордоном. Я часто ходжу на українські мітинги, їх тут багато. Швейцарцям подеколи важко пояснити суть нашої війни, вони кажуть, що не розуміють її, тоді я вирішила, що мушу це робити – коротко і влучно все роз'яснювати. Однак є швейцарці, які готові слухати і говорити про це довше і більше.

– Яку допомогу українським біженцям надає Швейцарія?

– Соціальна сфера і підтримка людей у Швейцарії точно на хорошому рівні – це не залежить від національності. Цю підтримку можуть отримувати різні люди з різних країн в залежності від ситуації в країні походження та індивідуальної ситуації в сім'ї. Коли ми приїхали на початку війни в Швейцарію, підтримки для українських біженців ще не існувало. Тоді уряд засідав і думав, якою вона може бути. Перший раз фінансову підтримку я отримала вже після трьох місяців проживання у Швейцарії. Тоді ввели новий статус «S» – його отримують тільки українці. Він дає можливість працювати, адже не всі статуси це передбачають. Але жінкам з дітьми працювати важко. Маленькі діти у школі перебувають до 11:50, а далі може бути група подовженого дня – але це дороге задоволення. Дитячі садочки від 4 років, і вони теж працюють до 11:50. За цей час важко встигнути попрацювати. Існує система приватних садочків, але вони дуже дорогі – від 2 тисяч франків на місяць. Мами, які з дітьми і хочуть працювати, перебувають у заручницькій ситуації від цієї освітньої системи. Треба віддати дуже багато грошей за садок, аби піти працювати. Після цього ти виходиш або «в нуль», або «в мінус». Якщо казати за цю групу подовженого дня, то є система вирахування, скільки треба заплатити за неї коштів, щоб дитина там пообідала і побула трохи довше. Ця система залежить від зарплати. Чим більше зарплата, тим більше ти платиш за цю групу. Якщо є пара з дітьми, то це все оплатити набагато легше, якщо платять двоє дорослих, а коли мама сама з дитиною, то важко.

Я проживаю в кантоні Цюрих, у кожному кантоні свої закони, тому говорити можу тільки про нього. Підтримка надається на одну особу у розмірі 300-500 франків на місяць. У кожної людини та сім'ї різна сума в залежності від кількості людей. Це розраховується ледь не індивідуально у кожному випадку. На початку війни українців селили у тимчасові заклади, а після того розселяли по гуртожитках. В гуртожитках теж всюди умови різні – від дуже поганих до дуже хороших. Немає якогось стандарту, який можна було б описати. Також багато українців переживають історію переїзду з квартири до квартири. Взагалі соціальний захист

включає в себе житло, гроші на харчування, медичне страхування. Також розмір медичної страховки залежить від віку. На дітей – більш дешева – 90 франків, для людей середнього віку – 300-500 франків в місяць, старшим людям ще дорожче. Ще треба при отриманні соціальної допомоги проговорювати з соціальним працівником питання, чи буде повернення цієї соціальної допомоги потім. Є багато пунктів, коли треба повертати цю допомогу. Ці пункти різняться в залежності від кантонів. Також у Швейцарії, коли ти йдеш на роботу і не отримуєш прожитковий мінімум, то свою зарплату віддаєш соціальній службі, а вона рахує за статтями і віддає тобі прожитковий мінімум. Для того, щоб не залежати від соціальної служби, треба мати велику зарплату.

– Як у вас та вашої дитини відбувався процес адаптації та скільки він тривав?

– Всіх жінок, які зараз проживають за кордоном, турбує питання не тільки про те, як самій морально втриматися, як бути в ресурсі для того, аби встати, приготувати, зробити багато хатніх справ, піти шукати роботу та добре виглядати, – на них лежить ще й питання дітей. І це не тільки про те, аби «променеджерити» всі ці школи, їхні активності, зробити домашнє завдання, вчити мову. Це ще й ментальне питання – тобто як твоя дитина почувається. Якщо дитина не в ресурсі, ти маєш дбати, щоб вона була у нормальному настрої, щоб їй було добре. Я маю запитати сина: як він себе почуває, які в нього потреби – і це все треба вирішувати.

Українські діти тут групуються і дружать між собою. Вони не дуже легко йдуть на контакт із швейцарськими дітьми. Зокрема через мовний бар'єр, бо не так швидко вивчають іноземну мову. Потім через це є важкості у школі.

Взагалі адаптація напряму залежить від того, як довго і які іноземні мови ти знаєш. Я, коли їхала у Швейцарію, то не думала, якою мовою тут розмовляють. Вже по дорозі зайшла в інтернет і дізналася, що тут 4 державні мови, і я з них не знаю жодної. Але, на щастя, моя розмовна англійська дуже добра. Через це я не мала проблем у спілкуванні з людьми. Серед тих, з ким я спілкуюся, десь 95% знають англійську. Мій шлях інтеграції – це позитивний кейс. Також, думаю, що на адаптацію впливає той факт, чи людина інтроверт чи екстраверт, тобто наскільки людина любить спілкуватися з іншими. Я от дуже люблю спілкуватися. І ці іноземні люди були цікавими для мене. Ми можемо багато говорити про все. В моєму оточенні є особи з 20 різних країн. Вони всі привітні і цікаві в спілкуванні – люди з неймовірними життєвими історіями. Також я живу у будинку, де всі сусіди знайомі, це дуже приємно – вони кажуть, що я можу звертатися до них у будь-якому випадку. Загалом моя інтеграція зайняла десь рік. Цей час знадобився, щоб прийняти і прожити факт війни. Дуже болючим був період Ірпеня та Бучі. Я намагалася це прожити. Від цього ти ніби вмираєш всередині, але потім регенеруєшся та стаєш сильнішою.

– Чи плануєте повертатися в Україну?

– Так, планую повертатися, але цієї точки повернення у нас немає. Зазвичай, коли ми кудись їдемо, то маємо перспективу, розуміємо, коли треба збиратися назад, купувати квитки та їхати, а зараз цього немає. Я відпустила це питання і живу у невідомості. Думаю попрацювати тут у міжнародній компанії. Зараз у мене експериментальний режим життя. Щось виходить добре, щось ні. Це як виклик, але мені цікаво його спробувати, а потім вирішити, коли повертатися. ●

Ігор КРАВЕЦЬ

Фото з фейсбук-сторінки Ukrainiec w Polsce

Антиукраїнська активістка постала перед судом

Не перепросить, але три роки
не зможе нікого ображати

Це важлива перемога суду й Об'єднання українців у Польщі в битві з антиукраїнським середовищем у Польщі. Попри намагання керівництва прокуратури виправдати українофобію районний суд Варшава-Мокотів 21 вересня виніс вирок Катажині С., голові опольського Фонду «Wołyń Pamiętamy». Суддя була нещадна.

Прокуратура пред'явила Катажині С. п'ятнадцять звинувачень: 12 – за зневагу до українців (називала нас, зокрема, «психічно збоченим українським плем'ям», «степовим бидлом», «українськими покидьками», «проклятим племенем» тощо), 1 – за зневагу до євреїв, 1 – за зневагу до Ігоря Ісаєва й останнє – за розкриття матеріалів справи на етапі досудового слідства.

Суд визнав Катажину С. винною в усіх звинуваченнях, присудив їй 1 рік позбавлення волі з відстрочкою на 3 роки за умови, що вона утримуватиметься від образи людей через їхнє походження. Звинувачена перебуватиме під наглядом куратора, має заплатити за зневагу до Ігоря Ісаєва штраф у розмірі 500 злотих, а також покрити судові витрати (понад 9 тис. злотих).

Усне обґрунтування суддя Агнешка Язвінська виголошувала близько 20 хвилин. Воно було нещадним для захисту, який намагався довести, що слова Катажини С. вирвано з контексту і що метою її висловлювань була не українофобія, а пам'ять про Волинську трагедію. «Ні, ви зневажали українців загалом, адже не всі вони – нащадки вбивць», – зазначила суддя. Вивчаючи мотивацію, суд покладався на «принципи логіки» й повністю відкинув аргументацію захисту про те, що Катажина С. мала на увазі лише пам'ять про жертв.

«Навіть якби ви хотіли домогтися ексгумації (жертв Волинської трагедії – прим. авт.), це не має нічого спільного з образою людей», – мотивував суд. «У вас немає виняткового права на емоції щодо злочину, який, безсумнівно, мав місце. Але той шлях, який ви обрали, – неефективний. Якщо ви чогось хочете досягнути, не ображайте іншу сторону, щоб із нею домовитися», – додала суддя.

«Тільки від вас залежить, чи це покарання буде суворим, чи ні», – підсумувала суддя Агнешка Язвінська.

Обшук і мобілізація сил

Прокурорське слідство у справі Катажини С. тривало від осені 2019 року. Голова зареєстрованого роком раніше Фонду «Wołyń Pamiętamy» уже була відома тим, що вивішувала на півдні Польщі банери з зображенням «людобуйства» (геноциду – прим ред.) – дуже невдалі з погляду графічного виконання. Під час судового засідання Катажина С. не змогла відповісти на питання Ігоря Ісаєва, у який

Ігор Ісаєв (другий зліва) після судового засідання

спосіб, буди економісткою за освітою, вона займається Волинською трагедією: чи співпрацює з відповідними історичними інституціями, чи має партнерські організації з українського боку, збирає спогади або відновлює цвинтарі. Утім колись в одному з відео вона зізналася, що «правдою про людобуйство» її зацікавив Павел Кукіз під час його виборчої кампанії 2015 року.

Набагато помітнішою частиною її діяльності було коментування в інтернеті, до чого її активізм і зводився (зараз до цього додався продаж футболок й іншого «патріотичного» непотребу, зокрема з портретами військового злочинця, вбивці українців Юзефа Задзерського «Волиняка»). Вона виступає адміністраторкою численних акаунтів, сторінок та каналів у соціальних мережах, а в момент слідства керувала закритою групою користувачів «Український геноцид на Волині та в Східній Малопольщі», що налічувала до 20 тисяч членів (зараз групу заблокував Фейсбук). Цю і подібні групи, прикриваючись пам'яттю про Волинську трагедію, використовували для нападів, образ і переслідувань українців та наших друзів-поляків. Дослідниця соціальних мереж Анна Межинська назвала Катажину С. лідеркою українофобії в польському інтернеті: обвинувачена могла накручувати в польських мережах навіть чверть усіх коментарів, що містять ненависть!

Коли розпочалося кримінальне провадження проти Катажини С., її активно підтримував колишній священник Яцек Мендляр, який також створює українофобські й антисемітські матеріали та має кілька судових вироків за розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Одним із її близьких соратників був Марцін Ж., заступник голови націоналістичної організації «Narodowy Świt», яка не приховувала своїх проросійських симпатій. У минулому він належав до відомого наркоугруповання Єжи Вечорека, за що відсидів за ґратами близько 10 років. Марцін Ж. свідчив на суді, що познайомився з Катажиною С. «на патріотичних заходах».

Після того, як справа набула розголосу, на захист Катажини С. став польський неофашист Роберт Бонкевич, лідер «Маршу незалежності». Він влаштував збір коштів на захист Катажини С. та запропонував їй захисника – свого давнього приятеля Стефана Сачковського, котрий виступав на мітингах неофашистів. Однак, коли Роберт Бонкевич почав співпрацювати з партією «Право і справедливість» (PiS), Катажина С. відмовилася від його допомоги. Її захисником став адвокат Даріуш Рачкевич, член правління Патріотичного союзу комбатантських і кресових організацій.

Також після обшуку, у приватному листуванні, з Катажиною С. зв'язався Даріуш Матецький, близький соратник генерального прокурора й міністра юстиції Польщі Збігнева Зьобра (який кандидував на парламентських виборах від

ПіС зі Щеціна). Приблизно в той же час у самого Даріуша Матецького відбувся обшук у зв'язку зі справою про розпалювання ворожнечі проти мусульман – Матецький питав Катажину С. за наказом якого прокурора проводився обшук. Він підсумував лист так: «Багато прокурорів – люди з українофобським культурним підґрунтям» (розмова в ніч з 9 на 10 листопада 2019 року).

Прокуратура реагує

Втручання Роберта Бонкевича й Даріуша Матецького у справу було, найімовірніше, ключовим. Відтоді керівництво прокуратури, вірогідно, самої верхівки, почало всіяло гальмувати розслідування: у серпні 2020 року забрало справу про злочини на ґрунті ненависті у досвідченого прокурора Мацея Млинарчика. Саме він вів справу Катажини С., а до того притягнув до суду понад 150 осіб за зневагу до українців у інтернеті. Проте за день до цього рішення Мацей Млинарчик встиг надіслати обвинувальний акт проти Катажини С. до суду – спочатку справа потрапила в Ополе, а потім її перенесли до Варшави.

Перше слухання суд призначив на весну 2022 року – тоді саме почалося повномасштабне вторгнення росії в Україну. Кілька разів перед початком засідання захисник Катажини С. приносив довідки про хворобу чи інші причини, через які засідання переносили. Пояснення такої стратегії можна знайти на одній з «кресових» конференцій у липні 2022 року. Тоді адвокат жалівся, що Об'єднання українців у Польщі кілька років поспіль переслідує «кресових діячів» – людей «щирих, ретельних і правдомовних» – під приводом злочину, пов'язаного з «мовою ворожнечі» (як вважає Рачкевич, таких злочинів у польському кримінальному праві немає, але це неправда). Тоді він згадав справу Катажини С., розкривши свою логіку.

«Ми хочемо цю справу обіграти, бо в нинішній ситуації індоктринації війною – якої насправді немає, є лише певна соціотехнологія, – у рамках цієї війни суд ставитиметься до нас погано. Ми хочемо ще почекати, пів року, 3–4 місяці, щоб вони там домовилися між собою, у тих трьох республіках. Тоді, можливо, суди прозріють і побачать, що відбувається в нашій країні, що вони піддалися махінаціям, з якими такі люди, як пані Катажина, намагаються боротися», – сказав Даріуш Рачкевич.

Осінні засідання в справі також не відбулися. Можливо, у межах стратегії вичікування, а, можливо, під впливом власної маячнї Катажина С. почала лікуватися в психіатра й принесла відповідну довідку. Суд, який уже бачив акти справи й десятки навіжених цитат Катажини С., побачивши довідку від психіатра, вирішив призначити їй судово-медичну експертизу психіатра загалом.

Так справа пролежала до березня цього року. Катажина С. змінила тактику: якщо раніше вона агітувала своїх численних агресивних прихильників приходити на суд, аби показати «переслідування кресових діячів за правду», зараз вона вже не оголошувала термінів засідань, а коли її питали про них, просила, щоб люди краще не приходили.

Суд

На перше засідання, 22 березня цього року, окрім адвоката й обвинуваченої, прийшов Анджей Лукавський (учасник однієї з демонстрацій з «новоросійськими прапорами» під українським посольством у Варшаві у 2014 році; засуджений у 2020 році на 3 роки умовно за образи українців; стверджував, що прокуратура почала процес за дорученням «київської хунти») й Аліна Казьмерчак, членкиня прав-

ління асоціації «Instytut Pamięci i Dziedzictwa Kresowego», якою керує Володимир Осадчий з Любліна: за однією з версій «кресовий поляк», а за іншою – український манкурт, що взяв на озброєння «кресову» тематику.

Адвокат захисту просить суд і ЗМІ ніяким чином не розкривати дані обвинуваченої й не робити її фотографій.

На першому засіданні Катажина С. дає розлогі свідчення, у яких говорить, що кілька років займається «питаннями польсько-українських відносин», що «Волинська різанина була єдиною подією в нашій історії, яка була охарактеризована як геноцид з особливою жорстокістю, котрий перевершив те, що вчинили нацисти чи більшовики». Перераховує методи вбивств, жаліється на те, що Україна не дає проводити ексгумації та що «у ЗМІ багато брехні про цей геноцид». У контексті ЗМІ бідкається теж на те, що там багато «інформації про польсько-українське примирення», а, на її думку, «такого примирення не було й, мабуть, ніколи не буде через пам'ятники злочинцям УПА». Нарікає на «велику кількість українських мігрантів, які вірять у бандерівську ідеологію та намагаються поширити її в Польщі». Такою ідеологічною експансією в її розумінні є спів пісні «Ой, у лузі червона калина» та виступи гурту «Еней».

– Цей гурт отримав назву від псевдоніма учасника українського геноциду, який власноруч відрізав дітям голови. Гурт це заперечує, але одягається під час виступу в червоно-чорне вбрання, прямо відсилаючи до бандерівської символіки, – аргументує обвинувачена. Її промова й аргументація звучить у подібному ключі майже годину. Вона цитує таких апологетів, як Люцина Кулінська чи Едвард Прус – цікаво, що разом із ними вона згадує ідеолога українського інтегрального націоналізму Дмитра Донцова, обґрунтовуючи, що він, як і вона, також називав українців «проклятим народом». Якщо звернутися до джерела, то виявляється, що цитату повністю перевернуто: Донцов якраз висміював, що московський боярин Шереметєв називав козаків «проклятим народом», а водночас ними захоплювався.

Ігор Ісаєв згадує це засідання: «Дехто в залі позіхає. Я не витримую і починаю сміятися, коли Катажина С. починає говорити, що слово „хохли“, яке вона ужила, – необразливе, адже в одному з відео у Тік-ток вона бачила, що воно означає „діти неба“. Суддя робить мені зауваження».

Стратегія захисту – досить примітивна. Частину з-поміж 15 звинувачень намагаються виправдати «людобуйством», Едвардом Прусом або аргументацією типу «хохли = діти неба», а частину, найгостріших і однозначно українофобських коментарів, «звалюють на голову» партнера Катажини С., котрий міг користуватися її соцмережами й писати з її акаунтів. На наступному засіданні він це підтверджує, але не свідчить проти себе. Пізніше прокурор розкриє частину листування Катажини С., яка вказує на те, що в той час вона не тільки не жила з цим партнером, а, навпаки, шукала собі чоловіків. Урешті, у вирок суд не повірив ні першому, ні другому методу захисту й визнав, що єдиною авторкою дописів була Катажина С., а її єдиною мотивацією була зневага до українського народу.

На наступне засідання, 20 червня, адвокат обвинуваченої Даріуш Рачкевич приносить серію книжок і видруків з інтернету про Волинську трагедію – переважно «кресову» й односторонню апологетику типу творів Людини Кулінської. Прокурор жартує: «Суд, звісно, може це все прочитати, аби краще зрозуміти сферу діяльності обвинуваченої, але читання буде довгим».

Прокурор виголошує кінцеву промову, в якій ставить під сумнів оборону обвинуваченої, доводить її українофобну мотивацію, просить визнати винною в інкримінованих їй діях і покарати 1 роком ув'язнення з умовою відстрочки його виконання на період 3 роки та зобов'язанням опублікувати вибачення в пресі.

Адвокат Катажини С. просить дозволити йому виголосити останнє слово в інший день – пояснює це втомою. Суд пропонує перерву, щоб увімкнути кондиціонер й охолодити залу, однак захисник говорить, що його втома – не фізична, а загальна.

Закулісся змін

Наступне засідання призначено на 11 серпня. І за ці півтора місяця у справі відбуваються тектонічні зсуви. Прокуратура (уже після закриття судового слухання й кінцевої промови прокурора!) бере акти справи з суду та визнає нового прокурора. Ним, точніше нею, виявляється не будь-хто, а Івона Трифон-Вількошевська – дружина колишнього помічника міністра Збігнєва Зьобра, прокурора Павла Вількошевського, який очолює Департамент внутрішніх справ Національної прокуратури (Prokuratura Krajowa).

Це спеціальний відділ прокуратури, що притягає до дисциплінарної відповідальності прокурорів і суддів. На додаток, у моковському суді, де проходить справа, генпрокурор Збігнєв Зьобро, посиляючись на політичні процеси, якраз наказав провести люстрацію, про що оголосив на гучній пресконференції. Верхівка прокуратури у зв'язку зі щойно оголошеними парламентськими виборами починає наступ: закриває «ідеологічні» справи й посилює антиукраїнський наратив.

Існує версія, що в цей час прихильники Катажини С. зв'язуються з верхівкою прокуратури, після чого там не замовкають телефони – захист «польської патріотки», яка «пам'ятає про Волинь», від «агресивних українців» і «касти юристів» має стати однією з флагманських справ для керівництва прокуратури, чимала частина якого пішла як кандидати на вибори.

Ще одна версія – призначена вести справу Івона Трифон-Вількошевська взагалі не тримала в руках актів справи. Версію підтверджує те, що вона виглядала розгубленою під час засідання. Попри це прокурорка зняла два звинувачення проти Катажини С. взагалі, а всі інші 13 об'єднала в один акт. Попросила скасувати вирок, розраховуючи на «ресоціалізацію засудженої» (яка в той самий час пише й говорить, що не має наміру ресоціалізуватися й далі «робитиме своє»), лише символічно сплатити 3,5 тис. злотих до фонду Міністерства юстиції.

Досі прокуратура по-різному реагувала на справи, мотивовані міжнародною ворожнечею. Як свідчить звіт прокурорської асоціації «Lex Super Omnia», політики керівної коаліції дуже часто використовували ці справи як зброю для підігріву «культурної війни» – верхівка забирала акти справи, щоб потім їх закрити; закривала в ручному порядку слідства; вносила корисні для звинувачених апеляції, пом'якшувала тон, переказувала справи до лояльних прокурорів, які їх закривали. Частину подібних тактик ми бачили у справі нападу на українську процесію в Пикуличах.

Утім тепер *уперше за всю історію незалежної Польщі прокуратура поставила нового обвинувача вже після закриття слухання і кінцевого слова прокурора, а потім повністю змінила звинувачення.* Єдине пояснення цьому – це період виборів: справа не могла чекати до апеляції, політикам чи кандидатам, які, імовірно, були в це замішані, важливо було показати «успіх» до 15 жовтня.

Злочин і кара

Отже, виносячи вирок, суддя Агнешка Язвінська перебувала під величезним тиском з боку прокуратури – перед нею сиділа дружина людини, котра може карати й милувати суддів (і, без сумніву, він може ще використати це проти Агнешки Язвінської). Усі в залі: і преса, і сторона обвинуваченої, і її противники – розуміли це. Тим часом звинувачена після втручання нової прокурорки перервала мовчання щодо процесу над нею і почала вихвалити прокуратуру.

«Я був щиро переконаний, що суддя під таким тиском видасть посередній, а що гірше – нудний, незадовільний вирок: одні вчинки виправдає, інші – визнає відповідними з огляду на брутальність Волинської трагедії та пов'язаних із нею емоцій і лише у двох-трьох випадках визнає провини. Так дуже часто поводяться судді у справах, пов'язаних з українофобією – навіть коли перед ними не сидить дружина комісара з Генпрокуратури», – каже Ігор Ісаєв.

Попри це суддя не залишила сухої нитки ані на аргументації сторони обвинувачення, ані на раптових змінах позиції прокуратури. Спершу суддя ствердила, що не може поєднати всі коментарі в один злочин, бо тоді це означало б, що в момент написання першого за часом коментаря Катажини С. повинна була знати, що напише в останньому через кілька років: намір має бути один. По-друге, суддя дуже різко відкинула всі аргументи захисту про Волинь загалом, ба більше: вказала оскарженій, що в неї немає винятковості щодо пам'яті про цю історичну подію, до того ж така пам'ять не має жодної мети, окрім зневажання сучасних українців. Коли суддя це говорила, в одних людей падали щелепи від здивування, а другі – гірко зітхали.

Суддя пояснювала це простою і доступною мовою (обґрунтування можна послухати тут: tinyurl.com/yrxslrpr), яка напевно дасть відповіді на багато псевдоаргументів «кредитів середовищ».

У підсумку прокуратура програла остаточно. Попри те, що друга сторона заявила про апеляцію (додавши, що для розбору подібних справ треба мати «польську душу»), такий суворий вирок й обґрунтування буде важко опротестувати в інших інстанціях. Цей вирок, безперечно, буде також прецедентом в інших справах, що стосуватимуться антиукраїнських висловлювань.

Однак до прокуратури лишається багато питань. Є враження, що призначений у червні голова районної прокуратури Прага-Північ Томаш Пизара хотів «вислужитися» перед «верхівкою» напередодні парламентських виборів, тому так нахабно втрутився у справу, хоч її, імовірно, «перешивали» значно вищі від Томаша Пизари особи.

Польські журналісти надіслали до районної прокуратури запитання: хто насправді стояв за змінами в цій справі? Хто видав постанову про призначення дружини голови спецвідділу, який може притягнути до відповідальності суддів і прокурорів? Які саме «особливо поважні обставини» – а тільки через них можна змінити прокурора в справі – спричинили відсторонення автора обвинувального акту? Чи погоджувалася зміна процесуальної позиції прокуратури з керівником підрозділу?

Відповіді на ці питання не будуть легкими ні для Томаша Пизари, ні для Івони Трифон-Вількошевської, яка під залою суду настільки загальною відповідала на запитання журналістів, що заплуталася в синтаксисі речення. Ігор Ісаєв після закінчення засідання зізнався журналістам, що дуже вражений сміливістю судді Агнешки Язвінської, котра не побоялася «цього кулака генпрокурора, який сюди прийшов». «Кулак», чекаючи на ліфт, почув це. ●

Тетяна ДАНЮЧЕНКО

Фото авторки статті

«Правда – це цінність, яка потребує захисту»

4 жовтня у Варшаві відбулася дискусія, організована Фондом Стефана Баторія, з українською правозахисницею та громадською активісткою Олександрою Матвійчук. Вона є головою організації «Центр громадянських свобод», що діє в Україні з 2007 року та, серед іншого, моніторить розслідування злочинів, вчинених під час Майдану, документує політичні переслідування, порушення прав людини та воєнні злочини в окупованому Криму і Донбасі. Олександра стала першою українкою, яка отримала Нобелівську премію миру в 2022 році. Розмову вели президент Фонду Баторія Едвін Бендик та Марек Правда з Collegium Civitas, колишній директор Представництва Європейської комісії в Польщі. Відеотрансляція зустрічі доступна до перегляду на ютуб-каналі Фонду (Fundacja Batorego).

Едвін Бендик, Олександра Матвійчук та Марек Правда

Відому правозахисницю питали про її діяльність, про те, яку роль відіграють громадські організації зараз в Україні, якою є сучасна ідентифікація України і як вона бачить себе на шляху до Євросоюзу. Багато говорили про війну, окуповані території, військові злочини росіян, про світоглядний конфлікт між автократією і демократією, волонтерський рух в Україні, дисидентів та багато іншого.

«Ми перша правозахисна організація, що документувала тортури та вбивства цивільних в Криму, в Донбасі, – говорила Олександра Матвійчук. – Я особисто опитала більше 100 людей, які вийшли з полону. І це історії, які я б хотіла коли-небудь забути. В XXI сторіччі важко уявити

таку нелюдську жорстокість до людей. А коли розпочалося повномасштабне вторгнення, це все „утрабоване“ на певній частині України зло поширилося на всю країну, і ми зіткнулися з безпрецедентною кількістю злочинів. Додаючи сюди постійне бомбардування і терор українських міст, можна сказати, що це їхня тактика ведення війни. росіяни інструменталізували біль. Вони спеціально завдають стільки болю, щоб не було сил проти них боротися, це спосіб зламати людей».

Промови Олександри Матвійчук годяться розбирати на цитати, бо кожне сказане нею слово звучало як мудра, незаперечна моральна заповідь. Вона багато уваги приділяла розповідям про те, що відбувається на окупованих територіях. Зазвичай спокійна і врівноважена, говорячи про звірства росіян, не могла стримати сліз.

«Ми побудували всеукраїнську мережу документаторів. З 24 лютого 2022 року в нашій базі вже 52 тисячі епізодів військових злочинів. І це лише верхівка айсбергу, це не відображає загальний масштаб, – підкреслила правозахисниця. – Ми опитуємо свідків, проводимо інтерв'ю з потерпілими, наші мобільні групи діють на деокупованих територіях. Також ми аналізуємо відкриті дані, бо живемо в цифровому світі, кожна людина смартфоном може зняти відео, яке стане свідченням злочину. 30 років тому правозахисники тільки могли мріяти про такі інструменти – зараз йде найзадокументованіша війна».

Правозахисниця згадала про дезінформацію і фейки з боку рф: «Правда – це цінність, яка потребує захисту. Бо вона завжди більш вразлива ніж брехня. Брехня не має обмежень. росіяни вливають мільярди доларів в пропаганду, слово стало зброєю масового ураження. За допомогою фейків вони „хакають“ людей».

Як приклад Олександра Матвійчук розповіла історію жінки, котра була в полоні і, хоча й була вагітною, її змусили говорити на камеру, що вона була снайперкою. І «журналістів», які приїхали це знімати для російського телебачення, обходило тільки те, як її посадити, аби в кадрі не було видно живота. Бо це руйнувало всю історію про «снайперку».

«Ми знайшли цей сюжет, і ми знаємо, хто його знімав, і я хочу сказати, що рано чи пізно люди, які називають себе „російськими журналістами“, теж опиняться перед судом», – підкреслила Матвійчук.

«Окупація – це та ж сама війна. Це фільтраційні табори, заперечення ідентичності, масові захоронення, катування, зґвалтування, викрадення, – продовжувала вона. – Тому заклики зупинитися і віддати росії окуповані території – аморальні. Ми боремося не тільки за території, а в першу чергу за людей, які на тих територіях проживають. Ми не маємо жодного морального права їх залишити».

Григорій СПОДАРИК

Фото автора статті

«Українські барви прикордоння» у Браневі

У Браневі 6 та 7 жовтня відбувся культурний захід «Українські барви прикордоння», який організували Ельблонзький відділ та браневський гурток Об'єднання українців у Польщі (ОУП) у співпраці з браневським самоврядуванням. Почесний патронат заходу надав бургомістр Бранєва Томаш Селіцький.

Голова браневського гуртка ОУП Мирослава Шульган та віцемаршалок Мирон Сич

У перший день відбулася презентація українських фільмів, майстер-класи з іконописання для дітей та зустріч із Борисом Тинкою, автором книжки «Одеса 4.5.0», який розповів про Одесу в час війни та гуманітарну допомогу Україні з польського боку. У фойє Браневсько-

Ікони авторства місцевого митця Даріуша Зіневича

го будинку культури, де проходив захід, було презентовано ікони місцевого митця Даріуша Зіневича. Свої роботи він створює на дерев'яних уламках, які викидають води місцевої затоки. У творчій частині програми взяли участь учні української школи в Ґурові-Ілавецькому – танцювальний ансамбль «Думка» та співоча група «Журавка». Також виступив їхній керівник Мирон Мацьопа в дуєті з віолончелісткою Оксаною Шанковською. Традиційно чудовий концерт зіграв ґданський гурт «Слов'янська душа». У їхньому виконанні можна було почути, зокрема, польські відомі пісні в українському перекладі, який зробила одна з учасниць колективу. Вітаючи почесних гостей заходу, голова браневського гуртка ОУП Мирослава Шульган зачитала лист від маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства Густава Марєка Бжезіна. Він відзначив цінність браневського заходу для збереження ідентичності місцевих українців та популяризації їхньої культури й висловив упевненість у перемозі України в боротьбі з російським агресором.

Воєводське управління під час заходу представляв віцемаршалок Мирон Сич. Як він сам підкреслив, попри боротьбу з хворобою, зібрав сили, щоб святкувати разом із браневською громадою.

– Коли відбуваються такі заходи, моє здоров'я дещо повертається, щоб побути з вами, – сказав Мирон Сич. Користуючись нагодою, він особисто подякував за всі слова підтримки в складний для нього час. Також наголосив, що презентація української культури й водночас польсько-українська солідарність тепер, у час війни, має особливе значення.

Очільники самоврядних структур у своїх промовах наголошували на багатокультурності регіону і важливому місці української громади. Бургомістр Бранєва Томаш Селіцький закликав присутніх не забувати про те, що в Україні триває війна, й обережно підходити до медійних повідомлень, частину яких створює російська пропаганда. Голова Ельблонзького відділу ОУП Степан Дембіцький подякував усім, зокрема й очільникам місцевої влади, за два роки допомоги Україні та біженцям, які опинилися в Польщі.

– Тримаймося тут як громада й будьмо разом із нашими друзями поляками, – звернувся до присутніх Степан Дембіцький і водночас закликав підтримати в парламентських виборах кандидатів з української громади.

Гурт «Слов'янська душа»

Волонтер Ришард Дода передає браневським лідерам прапор від українських воїнів

На сцені браневського заходу виступив волонтер Ришард Дода, який привіз слова подяки від українських захисників.

– Вони говорять, що завдяки вам можуть боротися, перемагати, але й миритися з втратами. Кланяюся вам – другій лінії української оборони, – відзначав Ришард Дода. Він передав офіційну подяку представнику місцевої української громади Андрієві Демку, який організував першу поїздку з допомогою і за свої кошти купив військову форму та бронежилети. Волонтер передав до рук Мирослави Шульган та Ярослава Келлера прапор від військових. Під час заходу також відбувалась збірка пожертв на підтримку української армії.

Дует – Мирон Мацьопа та Оксана Шанковська

Танцювальний ансамбль «Думка»

«Українські барви прикордоння» у Браневі було започатковано після того, коли у сусідньому Глембоцьку перестали проводити «Прикордонні зустрічі». ●

Продовження з 11 сторінки

Війна, а тим більше довга, змінює суспільство не на краще, зізналася правозахисниця: «Війна отруює. Війна сама по собі – це виклик для суспільства. Я можу говорити про ті трансформації, які відбуваються в суспільстві – коли багато болю, нормалізується певний рівень, те, що є прийнятним, але це абсолютно інший рівень, ніж в мирний час. Бо коли люди думають, як вижити під обстрілами, вони не будуть багато дискутувати про свободу слова. Багато що змінюється, і це не вина людей, це відбувається з будь-яким народом. Тому чим швидше ми переможемо, тим легше нам буде вибиратися з цієї отруйної пастки, яку війна готує для будь якого суспільства... Ми не маємо втратити те, заради чого ми боремося з росією. Перетворитися на росію і виграти війну немає жодного сенсу».

Говорячи про роль громадських організацій і волонтерський рух, Олександра Матвійчук підкреслила, що ця сила є в Україні звично сильною. Зокрема тому, що там ніколи не було розкоші покладатися на державні інституції. В Україні звичайні люди беруть на себе все і роблять надзвичайні речі. Натомість автократія відмовляє людям в суб'єктності, в чому і була помилка путіна, коли він почав війну, не врахувавши зокрема, що свобода є першою цінністю для українців. Цінні-

стю, яку вони зараз відстоюють своїми життями на полі бою.

Щодо питання вступу України до Євросоюзу, то тут правозахисниця акцентувала на тому, що цей шлях для українців є винятково важким. Адже від України вимагається одночасно і воювати, і впроваджувати реформи. Але це різнонаправлені процеси: війна змушує до згортання прав і свобод, демократії, а реформи – навпаки. Жодна країна не проходила такий шлях, як зараз Україна у своєму європрагненні. Однак Олександра Матвійчук виразила впевненість, що він буде вдалим, і Україну чекає не тільки відбудова, а й модернізація.

Очевидно, що війна, яка триває, є війною імперіальною, це також конфлікт між двома системами – автократії та демократії. «Війна має різні виміри: економічний, ціннісний, інформаційний, кібернетичний. І в цьому сенсі вона вже давно перетнула кордони Європейського Союзу, – впевнена українка. – путін оголосив війну не Україні, а цінностям, на яких тримається західна цивілізація. Він намагається довести, що демократія, верховенство права, права людини це фейкові цінності, бо під час війни вони нікого не захищають».

Вона підкреслила, що демократія повинна перемогти, аби ми всі могли жити в спокійному світі. «Бережіть свою демократію. Свобода не дається раз і назавжди», – цими словами завершила зустріч Олександра Матвійчук. ●

Валерій ПОМАЗ,
завідувач сектору Музею історії міста
Хмельницького – Музею Проскурівського підпілля

Шевченкіана Василя Тарновського- молодшого

До 185-річчя

Тобі, добродію, годилося б того доказати, яко чоловікові такому, що змалку потеріг, чого стоїть наша Україна. Ти ж маєш і голову ясну, і серце чисте, і достаток чималий. Більш од усякого іншого зміг би ти вславити покаячену віту пресвітлого роду Тарновських.

Пантелеймон Куліш

Граф Милорадович у своїй «Родословной книге Черниговского дворянства» простежує родовід Тарновських від XIII ст. Спицитир, краківський воєвода, згодом – каштелян, вважається засновником династії. Власне: Ляшко-, складова частина прізвища, чітко вказує на польське походження роду. Проте Іван Ляшко-Тарновський, військовий товариш, у 1691 р., згідно з універсалом гетьмана Івана Мазепи, отримує право писатися Тарновським. Цікаво, що його правнук, Яків Степанович Тарновський, у 1779 р. навчається в Києво-Могилянській академії, а згодом обіймає посаду генерального бунчужного.

Тривалий час Тарновські – в козацькій еліті. За словами Анатолія Матвеева, дослідника династії, вона «поступово розросталася, набувала економічної моці й нових маєтностей, розбудовувала ошатні садиби, вела підприємницьку діяльність, пов'язану переважно з цукровим виробництвом. На початку XIX ст. Тарновські мали вже понад сто містечок і вдвічі більше сіл». До їхнього генеалогічного дерева міцно вплітаються гілки української старшини та російського дворянства: Бутовичі, Милорадовичі, Кулябки, Туманські, Стороженки...

У подальшій розповіді для нас є важливими представники трьох поколінь Тарновських: Григорій Степанович (близько 1784–1853); Василь Васильович (1810–1866, старший), небіж та Василь Васильович (1838–1899, молодший), син. Кожен з них свого часу володіє Качанівкою, що у Борзенському повіті Чернігівської губернії. Згідно з сучасним адміністративним поділом, тепер це Ічнянський район Чернігівської обл. Село назвали за ім'ям власника Ф. І. Коченовського, який купує його у 1742 р. Принагідно зазначимо, що в XIX ст. у назві села наголос ставлять на третьому складі, хоча у наш час спостерігаємо намагання наголошувати саме другий.

Василь Васильович Тарновський (молодший) приходить у цей світ 20 березня (1 квітня за новим стилем) 1838 р. у Антонівці Пирятинського повіту Полтавської губернії (це село тепер у Варвинському районі Чернігівщини). Разом з ім'ям син успадковує й батьківське ставлення до Шевченка, якого, за власними спогадами, вперше бачить у семирічному віці. Ось як він змальовує свою другу зустріч з Кобзарем у серпні 1859 р.: «...коли чоловік у парусиновому кобеняку назвав себе Шевченком, обидва кинулись один одному в обійми. Для Шевченка ця зустріч з юнаком, якого він колись знав дитиною, була не менш радісною: вона нагадала йому минуле, як і взагалі, мабуть, сам приїзд його до Качанівки пояснюється потребою його душі після сильних потрясінь побачити знайомі місця, озирнутися на пройдений шлях і воскресити в пам'яті дні з іншої, світлішої пори його життя».

Цей юнак, Василь Тарновський (молодший) навчається тоді на історико-філологічному факультеті Св. Володимира. Вже за 3 роки він – мировий посередник у Борзенському повіті Чернігівської губернії, а в 1869 р. стає губернським секретарем. Обирається повітовим маршалком: 1869–1872 рр. – Борзенським, 1875–1887 рр. – Ніжинським. Громадську діяльність Тарновського відзначено орденом Св. Володимира 4 ст. (1881 р.) та орденом Св. Анни 2 ст. (1883 р.).

Портрет Василя Тарновського
Фото з Вікіпедії

Проте величезний шмат часу та сил поглинає захоплення, про яке сам Тарновський висловлюється так: «Ещё в молодые годы... я задался мыслью собрать возможно полную коллекцию предметов, характеризующих старинный быт моей родины».

Перший (початковий) етап колекціонування охоплює 1850–1860-ті рр. У цей час Тарновського (молодшого) цікавлять предмети старовинного побуту своєї батьківщини: кімнату, найману спільно з братом у часі навчання, поступово перетворено на невеликий музей української старовини, а також речей, пов'язаних з Тарасом Шевченком.

Взагалі, кожен експонат колекції – окрема, доволі авантюрна історія. Тарновський їздить глухими хуторами та селами, відвідує селянські

хати й панські маєтки: вимінює, випрошує, купує. Сприяли колекціонераві його розгалужені культурні зв'язки в Чернігові, Києві, Полтаві, Москві, Петербурзі.

На другому етапі, у 1870–1880-х рр., Тарновський стає досить відомий загалу як колекціонер, меценат і громадський діяч. До його збірки потрапляють портрети та речі гетьманів і полкової старшини: Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Павла Полуботка, Дмитра Апостола, Кирила Розумовського, Семена Палія, Якова Лизогуба, а після подорожі на Запоріжжя з Дмитром Яворницьким – ще й близько тисячі предметів козацької минувшини.

Вражають приклади лише кількох предметів цього унікального зібрання: шабля Богдана Хмельницького (з викарбуванням латиною на клинці ім'ям власника) та мідна гармата з часів гетьмана; бандура Івана Мазепи та гравюра, присвячена гетьману Київською академією; пернач Павла Полуботка; ліжко Кирила Розумовського.

На третьому (заклучному) етапі, у 1890-х рр., справа Тарновського вже набуває національної ваги, тому до збір-

ки передають багато архівів видатних українських діячів. Ось, наприклад, рядки з листа Пантелеймона Куліша до Василя Тарновського від 4 жовтня 1896 р.: «Не схотіли ви прийняти від мене колись грошима довгу мого, що задовжився вашому панотцеві, дак мусите прийняти моїми автографами. Посилаю вам перву їх серію; другу надішлю тоді, як уже втерю надію одужати з моєї недуги... Тим часом надумавсь я приховати в вашому музеї моє рукописне добро про мої наслідники (а їх буде не один, та й не два, сподіваюсь). Панько Хуторний».

У родині Тарновських підтримується справжнісінький культ Кобзаря в кращому розумінні цього слова. У серпні 1859 р. кількома офортами, подарованими самим Тарасом Григоровичем, закладено підмурівок Шевченкіани, що за 40 років складається вже з понад тисячі експонатів, зокрема, близько 400 акварелей, гравюр, картин, малюнків. Саме завдяки цьому Шевченка визнано видатним художником. А ще: автографи заборонених творів, як-от «Неофіти», листування, рукописи, особисті речі, щоденник.

Надзвичайно допомагає Василь Тарновський (молодший) справі упорядкування та збереження Кобзареві могили. Початок цій історії було покладено у 1882 р. телеграмою Василя Гнилосирова, педагога і письменника, фольклориста та вірного хранителя Шевченкової могили: «Канів, 25 жовтня. Могила поета України Т. Г. Шевченка являє собою в даний момент красномовні руїни. Могильний хрест днями звалився до Дніпра, розбившись на два шматки нижче вінця та біля основи. Залишки палять підлітки-пастухи, гріючись від холоду біля насипу могили».

Незабаром газета «Заря», в якій надруковано цю телеграму, в своєму номері від 2 грудня пропонує відповідь від Василя Тарновського: «Считаю своим нравственным долгом, во-первых, как личный приятель покойного, а в особенности как горячий поклонник его таланта, принять всецело на себя обязанность приведения дорогой могилой в надлежащий вид».

Знаний меценат не лише надає 1 тис. руб. на пам'ятник-хрест, він прикрашає його власним мистецьким твором – барельєфом Тараса Шевченка, а до дошки на хресті обирає такі слова поета:

Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В ostatню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Показово, що саме за ці слова дошку та хрест конфісковано київською поліцією, арешт триває понад пів року. Звільнити хрест допомагає лише спільне клопотання Василя Тарновського, Василя Гнилосирова, Володимира Антоновича, Миколи Лисенка.

Ось що розповідає Михайло Коцюбинський у своєму нарисі «Шевченкова могила» (1890 р.), за 6 років після встановлення пам'ятника: «...зеленіє вкрита травою висока могила. Ззаду на могилу провадять дерев'яні східці, а на могилі в чавунній посрібленій огорожі здіймається чавунний хрест, помальований білою фарбою. Кінці хреста злучає широкий обід. Від східців блищить на хресті позолочуваними буквами напис: „Шевченко“, а нижче на табличці: „Родився 25 лютого р.б. 1814. Почив 25 лютого р.б. 1861“. З протилежного боку хреста (лице могили) – така сама позолочувана напис: „Шевченко“, а нижче, на підставі, медальон з головою Шевченка (профіль, без шапки), зроблений горорізьбою і позолочений».

Можна зауважити тут, що дата смерті (за старим стилем) – неправильна, але саме так відлито табличку. А барельєф побронзовано до такої міри якісно, що він видається багатьом позолоченим. Як свідчать паломники, хрест видно за 20 км!

Колекцію українських старожитностей вважають найкращою в тодішній Російській імперії. І навіть, коли Василь Васильович зазнає фінансової руїни, він нічого не продає зі своєї колекції, яку вважає власністю усієї України. Зібрана саме Тарновським колекція матеріалів козацької епохи була єдиною в світі за своєю масштабністю й історичною цінністю. «Мало любити Україну до глибини душі, треба любити її до глибини своєї кишені», – так висловлюється про цей вчинок інший меценат української культури, Євген Чикаленко (1861–1929).

В останні роки життя Василя Тарновського турбує думка про подальшу долю унікального зібрання, яке він вважає не лише своєю приватною власністю. Тому він дуже помірковано обирає установу, якій можна було б передати це по-справжньому національне надбання. Василь Васильович вирішує прислухатись до думки знавця української старовини Олександра Лазаревського (1834–1902), тому наприкінці 1896 р. звертається до Чернігівського губернського земства.

24 лютого 1897 р. губернське земське зібрання висловлює щире подяку Василю Тарновському та погоджується на його пропозицію: ухвалює прийняти коштовні музейні колекції у свою власність, перевезти, впорядкувати їх, а створеному музеєві надати ім'я дарувальника. За оцінкою відомого історика та етнографа – професора Володимира Антоновича (1834–1908), вартість колекції становить 80 тис. руб., за іншими джерелами – кілька сот тис. руб.

Спробуємо усвідомити вагу цих цифр на прикладі зарплат викладачів того часу, тобто до шаленої інфляції, викликаного Першою світовою війною 1914–1918 рр.:

Вчительці на жалування	– 360
Їй же за п'ятирічну вислугу	– 50
Їй же квартирні	– 60
На жалування законовчителю	– 120

Наведені зарплати вчителів (руб. за 1911 рік) Першого міського приходського училища містечка Сосниці Чернігівської губернії, в якому, до речі, навчається й Олександр Довженко (1894–1956), відомий український письменник і кінорежисер.

Після ознайомлення з рішенням губернського земського зібрання губернатор Є. Андрієвський повідомляє губернській земській управі, що перешкод з його боку не буде. Проте Міністерство внутрішніх справ відмовляється звільнити барочний будинок полкової канцелярії XVII ст. (губернський архів). Саме кам'яницю Лизогуба (на старих листівках – Будинок Мазепи) Тарновський обирає для своєї колекції.

Кам'яницю споруджено для чернігівського полковника Якова Лизогуба (?–1698). Це унікальний зразок цивільної архітектури мазепинського (козацького) бароко. Оригінальною є архітектурна ідея: класична українська хата. Тільки велика й зведена з добротного каменю. Полковник Лизогуб після своїх звитяг із чернігівськими козаками в Азовській війні живе ще два роки. Його вдова продає кам'яницю із садибою Івану Мазепі (1639–1709). Народжується легенда: тут ховає могутній гетьман від людських очей безтямно закохану в нього юну Мотрю Кочубей (1688–1738). І блукає тепер ночами привид нещасної Мотрі...

Далі буде

Пецух в працюні – яр 1970. Фото з сайту visitmalopolska.pl (Автор Владислав Вернер)

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

Різбяр Григорий Пецух – сотворитель живого з живого

З Пецухом скорше дішли сме до Закопаного, о тім што пак ся стало, так оповідат: *В 1950 році здал єм матуру и приняли мня до Академії Штук Плястичных в Варшаві. По завершыню Академії в 1955 році згідно з жычыньом професора Антонія Кенара приїхал єм до Закопаного и од 1 вересня 1955 рока през 20 років был єм учителюм різбы в тій чудовій Школі, де учителювали и: Казимір Файкош, Тадеуш Бжозовский, Антоній Жонса и Владислав Гасьор (Zofia Piecuch Grzegorz Piecuch. *Moja droga do szkoły rzeźbiarskiej w Zakopanem* [w:] www.piecuch.art.pl/biografia/szkola (Доступ: 7 серпня 2023 р.)).*

Учителювал лем 20 років, бо влада комуністычна (служба безпеки), зажадала од дирекції видаляти го зо школы за то, же помагал жакам в творіню памятника генерала Владислава Сікорского (премера Польщи на выгнаню, який згинул в катастрофі на Гібральтарі 4 липця 1943 р.). Мож повісти, же в 1975 році Григория Пецуха выгнали другий юж раз, в 1947 з рідной землі, а тепер з місця, в котрім робил, што любил, з посеред люди, котры го розуміли, де завдякы тому, што робил, чул блискіст Лемковины и то не лем фізичні. Вышмарія зо школы доказує, же не співпрацювал з СБ, же ціле жытя стоял на стороні добра.

Цілий час виріжнял ся, был іншый, Поляків чудувало, же на Розп'ятю (вырізбленим ищы в школі) Ісус Христос єст живий. Не толкувал ім ріжниц медже східньом а західньом іконографіюм писання того роду ікон. Брак на плоті (тілі) Ісуса подій Великой Пятниці так ім пояснил: *«Не люблю задавати ран, аджи різбам – (...)»*. И пак пояснил, же яко артиста – *не має потреби оддавати ся смерти* – же зосереджат ся лем на тім – *чом жыє, чом потрафит жыти»* (наводжу за: Katarzyna Chrudzimska-Uhera *Rytmy natury. O życiu i rzeźbiarstwie Grzegorza Pecucha (1923-208)* Warszawa-Zakopane 2022, с. 50.).

Його різбы жыют и підповідают, же сотворил їх человек християньского Сходу и то не лем св. Ольга, св. Володимир Великий, св. Юрий Змийоборец ци выще згадане Розп'яття. Пецух смотріл на тото само што и други люде, але з чысто іншой перспективы. Не любыл кед дахто в польській мові звідувал ся, чом різбит в «drewnie», товды так одповідал: *не різблю в «drewnie»* (в нас не є такого розріжніня, дерево все єст живым деревом – хоц єст дровно, але маленькє, готове до гложыня до пeca), а все в *дереві, живім дереві. Не люблю понятия «drewno»*. *Зато, жебы різбы ищы барже наближыти до природы, дати ім подобу живого дерева, даю ім кольор. И барз рід-*

ко уживам фарб, дерево запускаю металом розпуценім в віцти. На примір желізом, кед хочу надати темніший кольор, мідьом, жебы дістати зелін... На повітрі кольор темніє, стає ся інтенсивніший и не яснїє. (Katarzyna Chrudzimska-Uhera Warszawa-Zakopane 2022, с. 101.)

Адже фурт Полякам припоминає, же Пецух різбит лем в «drzewie», нигда в «drewnie». Чисто інакше смотріл на дерево як більшість різбярї. Так о тім сам повідал: Бесїдує ся часом, же різбяр одберат жытя деревьям. Все єст так, же штоси в лісі росне, приходит чловека зо сокрым, звалят пень на землю и ріже го на кавальці, пак палит ним в шпаргеті або на ватрі и конец, не є дерева. Але ци то справді так? Хто одберат жытя дереву? **Ци я одберам жытя дереву?** Прецін сес кавальчык грушкы, з котрого-м вирізбил коника, жыє. Давно остал бы спалений в пецу Німця, **дал єм му вічність, бо кед бы пришло на нього даке лихо, остане знимка. И згадка в чловеку, котрий мойого коника віділ. Адже передовжыл єм жытя той грушкы и наказал єм єй значыти штоси веце, ніж значыла. Од тепер мусит жыти своїм давным жытьом и ищы моім. И так си помагає, з тым деревом** (Grzegorz Pecuch *Moje rzeźbyrosną w lesie*. Grzegorz Pecuch „Wydobyłem rzeźbę z lasu”. Podszluchała i zapisała Zdzisława Zegadłówna Sąddecka Oficyna Wydawnicza: www.pecuch.art.pl/biografia/moje_rzezby_rosna_w_lesie [Доступ: 11.08.2023 р.]).

Його різбы справді росли в лісі, в саді, або на поли, де скорше творила їх натура, пак Пецух нашол їх, висмотріл в дереві и на конец свого творчого різбярского „дня” віділ, же сут добры. Адже мож повідати, же кед різбил, был як Бог, творил нове жытя. О творіню різб так сам оповідає: Підходжу до того мокрого ищы кльоца и обзерам го зо вшыткых сторон. Беру до руки креду, метер. То ищы не є різба, але я юж єй виджу. Она єст в тім дереві и жеде моїх рук. Одшмарю пару непотрібных трісок. Мушу добрі знати, што одшмарити а што лишыти. Природня кривиня пня остане, не буду єй спрощал. Она даст мі тото «штоси», о што пак мусіл бым ся старати, а и так не знати, ци бым такє зробил. Так по правді, то пошто, кед натура сама мі помагат?

Сьвіже дерево єст мокре, схнути мусит пару років. Товды тріскає. Треба протидіяти, будякому пуканю. Єст на то спосіб. Того не вчат в школах, але кед ся з дітинства ходило по лісі, кед ся деревьями жыло и знало їхні звыкы, легко познати, што ся стане и зробити потрібны рухы сокрым. Од того першого, другого затесаня залежыт дальша робота над різбом. Юж при першім діліню пняка родят ся думкы, намітує їх первісний вигляд того дерева, дерево підшептє умови тему.

А пак жеде ся терпеливо ряду, аж на передувнім поді, на перетязі, дерево высохне. Слойи и суку наберут інших кольорів, самы зачнут юж штоси значыти. Товды приходит час на різблїня, ищы без мойой руки и ума. В тій высохненій колоді ищы грає сонце, дойджы и вітры. Гнет юж приде и моя черга.

Часто єст так, же беру до руки кавальчык дерева, призерам ся му, мацям, але ищы не знам, што вирізбљу. Не мушу прецін знати од разу. Призерам ся дереву, а оно само підсுவат мі думку. Ту стоїт така різба. Середином иде тріснїня. Зробило ся заклї-м зачал різбити. Використал єм го так як єм хотіл. Кед тріснїня зробило бы ся пак, як робота была юж скінчена, мої задумы бы ся зпирсли. А я природню сесу сказу дерева використал єм, она

разом зо мною сотворила нове. Міг єм сесе тріснїня заклеїти, вставити якісий інший кавальчык и може не остало бы по нім аджи сьліду. Але-м го лишыл. И стало ся так, же до той шпары (здавало бы ся, же до уймы в дереві) доробил єм, выдумал єм, цілу решту. Шпара в дереві піддала мі думку. (...)

Ту было зас інакше. Розськіпил єм дерево, а оно в середині выгнуло. В спорохнітым не даст ся різбити. Выбрал єм прогниле и от, остало вглоблїня, тіж природне, до выкористаня. И в готовій різбі вызерат так якбы-м сесу ямку цілєво долотом выбрал и сес брак не разит. (...)

В мене вшытко зачынат ся од пальців и очы. Найперше барз долго бадам кавалец дерева. Вымацям го и призерам ся, познаю ся з ним. Він мня до дачого доводит и я його. Ци він мене выслухат? А я мушу, бо кед не мал бым шаны для нього, зьлі бым робил (Grzegorz Pecuch *Moje rzeźbyrosną*...).

Кед радил: Ту было зас інакше..., смотріл хыбалъ на жубра и дыка, котрых творїня так описує: Купили сме колуци од гураля, во двоух з (Антоньом) Жонсом, превеликий кльоц дерева. Мі припала найтяжша, найшырша, найгрубша його част. Перерізал єм мій кльоц на піл. Обі часты дерева ставлял єм по черзі на столі. Были міцны. Были своей масом. Сїдїт в них велика бестия. Яка? Призерал єм ся ім з ріжних стран. Мушу вздрїти їх вид схований в дереві. Моя різба має мати динаміку и силу того дерева. В єднім кльоци висмотріл єм жубра. В другому дыка. Лем кусїя обробил єм сесы дерева. Здає ся мі, же в тых двоух різбах-брылах в якісий мірі дішол єм до синтезы. Сут тяжкы, розогнаны, живы, але не сут ищы собом. То єст порог жытя. Моє находжыня себе дякы блискости з натуром. (Katarzyna Chrudzimska-Uhera, Warszawa-Zakopane 2022, с. 98-101.)

Добрі знал, же: Бесїдує ся часом, же різбяр одберат жытя деревьям, але все мал одвагу думати и робити по-своему. Не годил ся з підходом інших різбярї до дерева: Хто забиват дерево? Тот, котрий найперше робит брылу з глины, пак глиняный взірець, а на кінци пунктоуницём переносит сесе на деревяный кльоц. То єст не-природне намітуваня выду чомуси, што само з себе єст юж зачатком різбы. Я тіж мам таку пунктоуницю (...), але ани-м раз не хоснувал ся ньом. В мене вшытко зачынат ся од пальців и очы (Katarzyna Chrudzimska-Uhera, Warszawa-Zakopane 2022, с. 78-81).

Пецух вшытко робит згіднї з натуром, сама не годна завершыти дня, не зможе оцінити, ци тото, што сотворила, єст добре. Так сесе толкує: помагат мі сама природа, она сама зосереджат в собі тілко силы, тілко руху, же старчыт лем го выдобыти, увільнити [(...), а] природня, істинна сила заперта в кривині пняка, перенєсла ся до (...) різбы, дала жытя чомуси, што-м сотворил долотом (Katarzyna Chrudzimska-Uhera, Warszawa-Zakopane 2022, с. 112-113).

На конец наведу ищы лем єдну выповід, в якій сес великий Лемко запер своє артистичне и жытьове мотто. Добрі бы было, кед Пецуховы слова горіли бы и в нашім жытїю: Бесїдуют, же мойі різбы **сут міцны як пень дерева, як гірскы скалы**. Знаю о тім. Сьвідомі їх такыма творю. Нима **прїбую протистояти гвасній слабости**. (...) Пережывам пригоду жытя. О тій пригоді старам ся оповідати. Сут в ній ріжны річы. **Єст и терпїня. Знаю го и ховаю глибоко. Не зато, жебы о нім забыти. Роблю так зато, жебы другой раз го не пережывати** (Katarzyna Chrudzimska-Uhera, Warszawa-Zakopane 2022, с. 119). ●

ВІДІЙШЛИ

Редакційний колектив з сумом прийняв вістку, яка надлетіла до нас з-над Сяну. У Перемишлі помер

бл.пам. СТЕПАН ЗАБРОВАРНИЙ

Професор-економіст, великий Українець, уродженець Перемищини, дослідник рідного Надсяння. Своїми дослідженнями ділився з нашими читачами, роками друкуючи свої матеріали на сторінках газети.

Це з-під Його пера вийшов збірник про польсько-українські відносини та ряд історичних книжок, зокрема й про рідне село Станіславчик, а також про «шашкевичівку» і жіночу вчительську семінарію в Перемишлі.

Активну діяльність Професора пам'ятаємо як в структурах УСКТ, так і ОУП, де був ініціатором і головою Комісії національної пам'яті та редактором «Українсько-го альманаху».

До останніх днів життя цікавився перемиською громадою українців, які гуртуються в Народному домі, та підтримував їхні програми.

Близькій сім'ї Професора, яка у жалобі, складаємо наші щирі співчуття.

Редакція «Нашого слова»

Колектив Комплексу загальноосвітніх шкіл №2 ім. Маркіяна Шашкевича висловлює глибоке співчуття рідним

бл. пам. СТЕПАНА ЗАБРОВАРНОГО

Відійшов у вічність заслужений діяч науки та техніки, доктор габілітований, професор, колишній учень «шашкевичівки» з-перед 1947 року, співавтор монографії «Перемиська Шашкевичівка», автор чималої кількості статей про нашу школу.

Для нас був він і буде прикладом щирої відданості науці, уміння вести за собою людей, прив'язаності до рідної землі та своєї нації.

Пам'ять про цю мудру, відповідальну та привітну людину завжди житиме в серцях всіх, хто його знав, любив і поважав.

Вічна і світла пам'ять та низький уклін!

З сумом та жалем повідомляємо, що 12 жовтня 2023 року у Перемишлі упокоївся у Господі

професор Степан Заброварний

Великий українець, доктор габілітований у галузі економіки та перш за все – визначний історик життя української громади у Польщі. Людина з великим та незаперечним авторитетом, що мала визначний вплив на життя українців у Польщі. Він був зразком активного громадського діяча та інтелектуала.

Професор Степан Заброварний народився 20 вересня 1929 року в селі Станіславчик Перемиського повіту. Після акції «Вісла» приєднався до української громади Щеціна, розвиваючи вже в 1950-х роках українське культурне та наукове студентське життя по всій Польщі. Був активним діячем Українського суспільно-культурного товариства, а з 1990 року – Об'єднання українців у Польщі, співавтором його програмної платформи. Активний член Головної ради та голова Комісії національної пам'яті, перший редактор «Українського альманаху», один з ініціаторів створення Українського лікарського товариства в Польщі.

У часи демократичної Польщі Він зацікавився своєю малою батьківщиною, досліджував її минуле та організовував наукові конференції, зокрема «Перемишль та перемиська земля протягом віків», надиhaючи місцевих лідерів на ще більшу громадську активність. Автор численних книжкових публікацій та статей, опублікованих в українській періодиці, а також у польських наукових виданнях.

Один з ініціаторів та учасників польсько-українських історичних семінарів «Україна – Польща: важкі питання» та представник ОУП в розмовах з Радою охорони місць пам'яті та мучеництва польського народу відносно відновлення і вшанування місць поховань українців на території сучасної Польщі.

Нагороджений державними нагородами та медаллю Українського історичного товариства в Польщі «Сторож Пам'яті».

Всім, кому ця смерть спричинила біль, складаємо щирі слова співчуття. Нехай рідна перемиська земля буде Йому пухом!
Вічна Йому пам'ять!

Об'єднання українців у Польщі

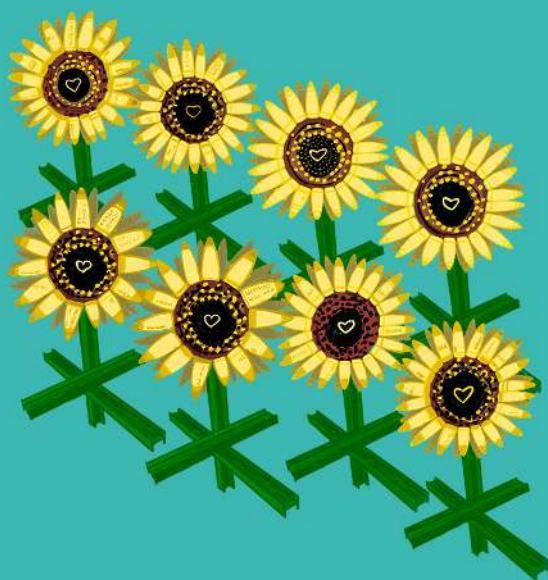
Українське історичне товариство у Польщі

Висловлюємо глибокі співчуття
сім'ї, родині, близьким

професора Степана Заброварного

Хай пам'ять про Нього залишиться завжди живою!
Вічна пам'ять!

*Українське вчительське товариство –
відділ в Перемишлі*

UKRAÏNA!

8. FESTIWAL

FILMOWY

Warszawa

Kinoteka | Kino Amondo | Studio U20

od 18 do 24 października 2023 r.

ONLINE:

od 27 października do 12 listopada 2023 r.

vod.warszawa.pl

ОГОЛОШЕННЯ

Хто такі українці з Польщі? Яка їхня історія і доля? Яка їхня ідентичність та що її формувало в період Польської Народної Республіки і формує досі? Які виклики ставить перед ними нинішня політична ситуація в Польщі? Який їхній внесок у розбудову демократичної Польщі? Зрештою, що для них Україна?

Книга «Сплетення. Розмови про українців із Польщі з Петром Тимою» несе відповіді на ці та багато інших запитань. «Книжка створена з турботи про те, щоб, відповідно до близького мені етосу, який сповідував

Яцек Куронь, після 1989 року українки та українці з Польщі сприймалися і визнавалися як повноправні громадянки та громадяни, а їхні драматичні історії від II Речі Посполитої, ПНР та III Речі Посполитої, до того, як вона була також частиною польської історії», – каже Іза Хруслінська, авторка книги.

Ціна 1 примірника з висилкою поштою 50,00 zł.

Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»:

TYRSA Sp. z o.o., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

email: tyrsa@hot.pl тел. +48 |22| 679 95 47

або вплачуючи рівновартість кількості замовлених примірників на банківський рахунок: TYRSA Sp. z o.o., Warszawa Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029

чи поштовим переказом, з позначенням, скільки примірників замовляється.

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny:** zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuczenko, redaktorzy – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniński (Gładyszów). **Wydawca:** Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: <http://ukraincy.org.pl> **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo” **Druk:** Drukarnia „Efekt”. Nakład 2100 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.

Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.: Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Statki wyrażają точку zoru autorów i nie mogą uosoblać oficjalną pozycję Ministra wewnętrznych spraw i administracji.

XIV

ЦЕНТРАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦЕНТР
ВИШКОЛУ МОЛОДІ В ГУРОВІ ІЛАВЕЦЬКОМУ
ТА ОЛЬШТИНСЬКИЙ ВІДДІЛ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ

ŚRODKOWO-EUROPEJSKIE CENTRUM
SZKOLENIA MŁODZIEŻY W GÓROWIE IŁAWECKIM
I ZWIĄZEK UKRAIŃCÓW W POLSCE ODDZIAŁ W OLSZTYNIE

ЗАПРОШУЮТЬ/ZIPRASZAJĄ

ЗАГАЛЬНОПОЛЬСЬКІ
ДНІ УКРАЇНСЬКОГО
ТЕАТРУ

OGÓLNOPOLSKIE
DNI TEATRU
UKRAIŃSKIEGO

4-5 XI 2023

ТЕАТР
ІМ. СТЕФАНА ЯРАЧА
В ОЛЬШТИНІ

TEATR IM. STEFANA
JARACZA
W OLSZTYNIE

04. 11. 23 P.: ВЕЛИКА СЦЕНА: ПОЧАТОК О 16 ГОД.
ВЕСЕЛА МУЗИЧНА КАЗКА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА
ЧАРІВНІ ПИРІЖКИ ЧЕРВОНОЇ ШАПОЧКИ.
РЕЖИСЕР СТАНИСЛАВ ЛОЗОВСЬКИЙ.
04. 11. 23 R.: DUŻA SCENA: POZĄTEK - GODZ. 16.00.
WESOŁA BAJKA MUZYCZNA
MAGICZNE PIEROŻKI CZERWONEGO KAPTURKA.
REŻYSERIA - STANISŁAW ŁOZOWSKI.
05. 11. 23 P.: КАМЕРНА СЦЕНА: ПОЧАТОК О 12 ГОД.
П'ЯТЬ ПІСЕНЬ ПОЛІССЯ. РЕЖИСЕР ГАЛИНА ШАРКО.
05. 11. 23 R.: SCENA KAMERALNA: GODZ. 12.00.
PIĘĆ PIEŚNI POLESIA, REŻYSERIA HAŁYNA SZARKO
05. 11. 23 P.: ВЕЛИКА СЦЕНА: ПОЧАТОК 16 ГОД.
ВИСТАВА **ВІРЮЮ**
ПРО ДУХОВНІСТЬ БОРЦІВ ПІД ЧАС ТРИВАЮЧОЇ ВІЙНИ.
РЕЖИСЕР, ЗАСЛУЖЕНА АРТИСТКА УКРАЇНИ ГАЛИНА ЦЬОМИК.
05. 11. 23 R.: DUŻA SCENA: GODZ. 16.00.
СПЕКТАКЛ **WIERZĘ**
O DUCHOWOŚCI WALCZĄCYCH PODCZAS TRWAJĄCEJ WOJNY.
REŻYSERIA - ZASŁUŻONA ARTYSTKA UKRAINY HAŁYNA CIOMYK.

Zrealizowano dzięki wsparciu:

Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Warmińsko-Mazurskiego

oraz sponsorów

Patronat medialny:

Home Slovo

REZERWACJA:
STEF.MIGUS@GMAIL.COM